

JOSEP MASSOT I MUNTANER I ANTONI M. ALCOVER I SUREDA: LA PASSIÓ
PEL TREBALL I L'AMOR A LA LLENGUA I LA CULTURA CATALANES¹

M. Magdalena Gelabert i Miró
Universitat de les Illes Balears
Grup de Recerca en Etnopoètica de les Illes Balears

Les figures de Josep Massot i Muntaner i d'Antoni M. Alcover i Sureda tenen nombroses semblances: ambdós són ordenats preveres i combinen la vida religiosa i la vida de treball intens des de la perspectiva del seu arrelament a la cultura catalana. La seva principal tasca i passió es vincula a la filologia, a més, els dos han resultat ser importants historiadors que han investigat tant sobre figures destacades de la nostra història social i literària, com sobre períodes històrics concrets –la conquesta de Mallorca i tot el que l'envoltà en el cas d'Alcover i la Guerra Civil en el cas de Massot– o altres aspectes d'abast més general. Els dos homenots han duit a terme tasques gegantines al voltant de la recerca folklòrica i de la seva difusió, és el cas de les rondalles d'Alcover i del fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya de Massot.

Tant Massot com Alcover, han realitzat una feina important de direcció i col·laboració en publicacions periòdiques del seu temps. El primer a través de *Serra d'Or*, *Lluc*, *Els Marges* o *Estudis Romànics* i el segon amb el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* o *La Aurora*, per exemple. Tots dos varen ser, encara que durant poc temps, professors de la Universitat de Barcelona i han exercit nombrosos càrrecs importants: Alcover fou el primer president de la Secció Filològica de l'IEC i vicepresident de la Societat Arqueològica Lul·liana; Massot fou secretari de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, fundador, president i vicepresident de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, entre d'altres. Alcover fou anomenat l'apòstol de la llengua catalana i Josep Massot fou guardonat l'any 2012 amb el 44è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, per una trajectòria de 50 anys de treball per la cultura catalana, també rebé la Creu de Sant Jordi i fou nomenat Doctor Honoris Causa per la UIB.

I és que, tant Massot com Alcover patien la «malaltia» del treball i tots dos ens han deixat una obra tan ingent que no sembla possible encabir-la en una sola vida humana, ambdós han dedicat la vida a servir la llengua i la cultura catalanes. Tot i les diferències de caràcter –Mn. Alcover va tenir moments aspres, en canvi Massot és tot dolçor i bonhomia– comparteixen també una gran fidelitat als valors tradicionals i religiosos, la capacitat de treball i la constància, i una espiritualitat ferma i contagiosa que impregna la seva vida i obra.

¹ Aquest article es publicà a la revista *Modèlics. Amics del Seminari*, núm. 56, pel maig de 2021 amb motiu del vuitantè aniversari del naixement de Josep Massot i Muntaner.

Els psicòlegs parlen de l'efecte mirall –observam en les altres persones trets i accions, tant des de l'aspecte positiu com negatiu, que ens reflecteixen a nosaltres–, Massot veu en Alcover una persona treballadora i entregada a la causa de la llengua i cultura catalanes i, precisament, el reconeixement d'aquesta tasca tan digna de lloança és exactament aplicable a ell mateix perquè hi ha dedicat tota una vida de treball incansable i fructífer, realitzat de manera rigorosa, mòdica i impecable.

La feina ingent de Josep Massot i Muntaner en relació amb temes vinculats a la llengua i cultura catalanes fan que qualsevol aspecte a analitzar sigui ampli. L'interès de Josep Massot i Muntaner per la figura d'Alcover, com a investigador i com a editor, ve d'enrere i caldria un estudi llarg i aprofundit per copsar-ne la magnitud i els detalls que aquí ens proposam d'apuntar. Ben aviat es detecta, a través dels escrits, que Josep Massot admira la figura d'Alcover i que reconeix la seva vàlua de manera objectiva. Quan parla de l'Alcover lingüista afirma:

Deixant de banda les picabaralles feliçment superades i les contradiccions temperamentals i de formació de mossèn Alcover –més d'un cop afavorides per la manca de diplomàcia i de tacte dels seus oponents–, cal sobretot que ens fixem en els seus aspectes positius, especialment evidents en la immensa tasca que dugué a terme a favor de la llengua (Massot 2001: 9).

Les diverses síntesis que aporta Massot i Muntaner sobre la vida i obra del canonge manacorí demostren que té un coneixement aprofundit i complet de la seva figura i ens el mostra amb una gran fluïdesa i equilibri tot considerant els pros i els contres, els encerts i els errors d'Alcover que, al cap i a la fi, són propis de qualsevol figura humana.

Josep Massot té la virtut de posar les coses al seu lloc i sap reconèixer les mancances i els errors d'Alcover sense caure en els malencerts de qui, al llarg del temps i tot movent-se sovint per prejudicis, l'han criticat injustament. Massot no se n'amaga i, en aquest sentit, cita els desencerts de grans filòlegs com Joan Coromines o Josep Miracle. Resulta curiós observar com –de manera equivocada segons el meu parer– algunes persones pretenen lloar la figura de Fabra tot atacant la d'Alcover, com si es tractàs de figures contraposades i enemigues quan, precisament, és al contrari: es tracta de dos dels principals cappers de l'estudi i l'avanç en la consideració i normativització de la llengua, la seva tasca era i és complementària i imprescindible i, tant un com l'altre, han propiciat que la llengua s'hagi mantingut ferma fins avui tant a nivell filològic com social.

Tampoc no s'està, Massot mateix, de fer alguns aclariments inqüestionables i imprescindibles sobre Alcover i els seus plantejaments, com per exemple aquest: «És cert que no tots es treballs de mossèn Alcover –tant els apareguts al “Bolletí” com els dispersos per altres llocs– tenen el mateix nivell científic ni la mateixa validesa i és evident també que sovint s'hi reflecteix la seva formació parcialment autodidacta» (Massot 2001: 14). No debades, Massot és una de les fonts de

referència imprescindibles i de més prestigi per a qualsevol persona que vulgui investigar la figura d'Alcover, per això, les seves obres apareixen a totes les bibliografies dels alcoveristes.

L'interès de Josep Massot i Muntaner per la figura d'Alcover ve d'enrere i en són una bona mostra els estudis crítics i les edicions que ha anat realitzant al llarg dels anys sobre la seva vida i obra. Per exemple l'any 1983, Massot publicà a través de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, juntament amb la Universitat de les Illes Balears, el volum *Per la llengua* –que més endavant, l'any 2001, es convertiria (reimprès) en el núm. 2 de la col·lecció Biblioteca Marian Aguiló, només precedit per l'*Obra en prosa* de Marià Aguiló mateix, que l'any 1988 inicià la col·lecció amb el número 1–, una obra molt destacada. A *Per la llengua*, Massot fa una selecció de textos del canonge amb l'objectiu de «subratllar l'actitud constant de servei a la llengua en totes les seves manifestacions mantinguda per mossèn Alcover al llarg de tota la vida» (2001:15-16). Molt encertadament, divideix l'obra en quatre apartats: «I. Característiques del català», en el qual Alcover parla sobre la unitat de l'idioma, d'algunes pinzellades d'història de la llengua catalana i el domini lingüístic català. En el «II. Llengua literària i dialectes», es refereix a la necessitat d'un estàndard –aleshores anomenat llengua literària–, a les característiques que ha de tenir i a la igualtat entre tots els dialectes. El «III. L'Obra del Diccionari» s'inicia amb fragments de la Lletra de convit (1901) en els quals Alcover planteja el què i el com de les seves propostes per a l'elaboració del gran *Diccionari*, segueix amb per què s'ha de dir Diccionari català i no llemosí o mallorquí, i amb el balanç que fa el filòleg en el desè aniversari de la publicació del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* per acabar amb la introducció al *Diccionari* (1930) on explica el manteniment de les seves conviccions sobre la unitat de la llengua i el canvi de nom per motius més aviat comercials. L'apartat «IV. El Congrés Internacional de la Llengua», es fa ressò d'un document de convidada, acordat per la comissió organitzadora, que inclou la proposta de temes a tractar pel Congrés, que es publicà al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* i el segueixen els discursos, inaugural i de cloenda, que Alcover declamà com a president del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana l'any 1906.

Només per aquest volum, tan ben seleccionat i per la gran difusió que ha tingut, ja hi hauria motiu per considerar Josep Massot i Muntaner dins la categoria dels investigadors i divulgadors de l'obra alcoveriana, però aquesta obra representa només una de les primeres passes del benedictí en aquest sentit i es veu continuada per moltes altres. El mateix any 2001, en un avanç espectacular en el nombre de títols publicats, Massot inclou a la Col·lecció Marian Aguiló dos nous títols d'Alcover: la *Mostra de diccionari mallorquí*, amb el número 31, i els *Dietaris de les eixides (1900-1902)* –el volum I té assignat el número 32 i el volum II, el número 33. Per a aquestes dues obres, Massot i Muntaner compta

amb el suport de la doctora i professora de la Universitat de Barcelona, M. Pilar Perea qui té cura de l'edició i n'elabora la introducció. Ella mateixa s'ha encarregat més recentment –l'any 2012– de la introducció i l'edició de l'obra *Contarelles d'en Jordi d'es Recó* que torna a comptar amb dos volums amb els números 50 i 51, respectivament de la col·lecció esmentada.

Un any abans, l'any 2011, Massot també publicà l'edició crítica de l'única novel·la d'Antoni M. Alcover, *N'Arnau*, dins la col·lecció Textos i Estudis de Cultura Catalana, amb el número 175. Tant de l'estudi introductori com de l'edició se'n va fer càrrec l'autora d'aquest article, per tal de difondre la investigació realitzada al voltant d'aquesta història poc coneguda –era la primera edició en volum ja que anteriorment, l'any 1916, s'havia publicat en forma de fascicles a la revista *La Aurora*– referida a un jove seminarista amb poca vocació i als seus companys.

Cal esmentar també el llibre *Antoni M. Alcover i la llengua catalana* de Josep Massot i Muntaner, publicat per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat l'any 1985 dins el marc d'una col·lecció dedicada al Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana que se celebrà un any després. Aquí, Massot aplega aspectes diversos que envolten la figura d'Alcover, comença parlant de l'Alcover lingüista i més endavant centra les seves investigacions en la defensa del nom i la unitat de la llengua catalana o de la distinció entre llengua i dialectes o en com envestí l'*Aplec de rondalles mallorquines*, tot aportant nombrosos escrits seus com a exemples i annexos. Per altra banda, les investigacions de Josep Massot donen llum a la relació d'Alcover amb altres personatges del seu temps com són Félix Sardà i Salvany, Marià Aguiló, o Guerau de Liost. El volum acaba amb les cartes de Jeroni Pons, com a testimoni defensor de mossèn Alcover.

Un altre volum de gran importància, l'edició del qual fou assumida també per Massot, des de la Col·lecció Abat Oliba de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat –altra vegada en col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears a través de la Càtedra Alcover-Moll-Villangómez–, foren les Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover que se celebrà a Palma l'any 2001 amb motiu de la celebració del centenari de la publicació de la Lletre de convit –l'eslògan va ser: Lletre de convit 2001. Dcvb. Any mossèn Alcover– que organitzà la Universitat de les Illes Balears amb les adhesions inicials de l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Joan Lluís Vives, el Bisbat de Mallorca, la Fundació Mossèn Alcover, la Societat Arqueològica Lul·liana i l'Obra Cultural Balear. Les actes es publicaren l'any 2003 –a cura de Jaume Guiscafrè i Antoni Picornell– i s'agruparen en tres àrees temàtiques: «Antoni M. Alcover i la seva època», «Antoni M. Alcover i la lingüística del seu temps» i «L'obra literària i folklòrica d'Antoni M. Alcover». S'hi presentaren trenta-set comunicacions, la conferència inaugural fou de Joan Veny i Josep Massot i Muntaner s'encarregà de la conferència de clausura en la qual aprofundí, de manera extensa i rigorosa com és habitual en les seves investigacions, sobre la figura d'«Antoni M. Alcover, Historiador». En

aquesta ocasió, Massot analitza la tasca d'Alcover com a catedràtic del Seminari i autor de llibres, articles i conferències i exposa els grans coneixements que tenia sobre la història de les terres de parla catalana. Clou el seu estudi amb un balanç del que ha suposat la figura d'Alcover en aquest i en altres camps: «Els gairebé setanta anys que han passat d'ençà de la seva mort ens permeten de veure amb més perspectiva la seva figura gegantina i, en lloc d'empetitir-la, l'engrandeixen i ens el presenten com una de les personalitats més rellevants i més fascinants de la Mallorca contemporània» (Massot 2003, 733).

També trobam mostres de l'interès de Massot per Alcover en un gran nombre de pròlegs, articles, presentacions, col·laboracions a congressos, etc., que es troben sovint a les pàgines d'altres volums o de miscel·lànies, és el cas del pròleg a l'edició de la tesi doctoral de Joan March Noguera (2001): *Mossèn Alcover i el món de la ciència. La creació del llenguatge científic català modern*, o d'«Antoni M. Alcover, vicari general del Bisbe Campins» (2009), de «Mossèn Antoni M. Alcover i N'Arnau» (2012) o d'«Antoni M. Alcover, defensor de la llengua catalana» (2013), entre d'altres. Josep Massot també ha donat llum a epistolaris entre Alcover i altres personalitats com per exemple les «Cartes d'Antoni M. Alcover a Marià Aguiló» (Massot 1993: 38-47).

Per acabar, em referiré novament a unes paraules de Massot sobre Alcover: «Amb les seves llums i les seves ombres, amb les seves virtuts i els seus defectes, amb el seu temperament entusiasta i infantil –que sovint li havia de jugar males passades–, mossèn Alcover és, per a bé i per a mal, una figura clau dels Països Catalans» (Massot 1985: 7). De la mateixa manera, podem afirmar que Josep Massot i Muntaner és una persona admirable per la seva trajectòria d'immens treball constant i rigorós en favor de la llengua i cultura catalanes que el converteixen en una figura clau dels Països Catalans, totes les persones que els admirem i ens considerem els seus successors els podem estar profundament agraïts.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, Antoni M. (1985 [1931]): «Com he fet mon “Aplech de Rondaies Mallorquines”», dins Josep MASSOT I MUNTANER, *Antoni M. Alcover i la llengua catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 87-106.
- (2001a): *Per la llengua*, ed. a cura de Josep MASSOT I MUNTANER, Barcelona, Universitat de les Illes Balears/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
 - (2001b): *Mostra de diccionari mallorquí*, ed. a cura de M. Pilar PEREA, Barcelona, Universitat de les Illes Balears/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
 - (2001c): *Dietari de les eixides (1900-1902)*, vol. I i II, ed. a cura de M. Pilar PEREA, Barcelona, Universitat de les Illes Balears/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
 - (2011): *N'Arnau*, estudi introductori i ed. a cura de M. Magdalena GELABERT I MIRÓ, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- (2012): *Contarelles d'en Jordi des Recó*, vol. I i II, ed. a cura de M. Pilar PEREA, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MASSOT, Josep (1977): *Església i societat a la Mallorca del segle xx*, Barcelona, Curial.
- (1985): *Antoni M. Alcover i la Llengua Catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1993): «Cartes d'Antoni M. Alcover a Marià Aguiló», dins *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània*, Barcelona, Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 38-47.
- (2001): Pròleg a Joan MARCH NOGUERA, *Mossèn Alcover i el món de la ciència. La creació del llenguatge científic català modern*, Palma, Lleonard Muntaner.
- (2003): «Antoni M. Alcover, historiador», dins Jaume GUISCAFRÈ i Antoni PICORNELL (eds.), *Actes del Congrés Internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona, UIB/Càtedra Alcover-Moll-Villangómez/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 709-735.
- (2009): «Antoni M.ª Alcover, vicari general del Bisbe Campins», dins *Seminari d'Estudis Històrics 2009: Pere Joan Campins, bisbe de Mallorca (1859-1915)*, Palma, Societat Arqueològica Lul·liana, p. 35-48.
- (2012a): «Mossèn Antoni M. Alcover i N'Arnau», dins *Escriptors i erudits contemporanis. Onzena sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 87-92.
- (2012b): *Bibliografia de Josep Massot i Muntaner*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2013): «Antoni M. Alcover, defensor de la llengua catalana», dins *Escriptors i erudits contemporanis. Dotzena sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 103-120.
- (2015): «Mossèn Antoni M. Alcover i Enric Prat de la Riba», dins *A la ciutat dels llibres. Primera sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 11-99.